

ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἡ μίμησις καὶ ἡ εὐρεσις, αὐτὲς οἱ δύο μεγάλες δυνάμεις ποῦ συντελοῦνε τὴν πρόοδο τὴν ἀτομικὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ ἀντιπροσωπεύουν ἢ μία τὴ βιολογικὴ κληρονομικότητα, ἢ ἄλλη τὸ βιολογικὸ νόμο τῶν ἀλλοιώσεων καὶ γιὰ ψηλότερη ἔκφρασί της ἔχει τὴ **μεγαλοφυΐα**.

Αὐτὸ τὸ ἐσκέφθηκε ὁ Baldwin ἔπειτ' ἀπὸ τὶς σοφὲς ἐργασίες τοῦ Tarde ἀπάνω στὰ αἶτια τῆς κοινωνικῆς ψυχικῆς ἀναπτύξεως.

Ἡ μίμησις, ποῦ ὅπως ὁ γάλλος κοινωνιολόγος, εἶναι ἓνα εἶδος ὑπερβατισμοῦ, πρώτη δίνει τὴ δύναμι γιὰ τὴν ἀνάπτυξι στὸν ψυχικὸ βίον τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὑπάρχει σὲ ὅλους, ἐνῶ ἡ εὐρεσις, ἢ ἀτομικὴ δημιουργία, θέλει τὴν προσωπικὴ ἐνέργεια γιὰ τὸ σχηματισμὸ τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν λίγο-λίγο ἀπὸ τὶς ἀπλὲς παραστάσεις. Γιὰ τὴ νεωτέρα ψυχολογία οἱ κοινωνικοὶ νόμοι καὶ οἱ κοινωνικὲς ἰδέες ἔχουν γίνῃ ἀπὸ τὴν εὐρεσι τῆς ἀτομικῆς μεγαλοφυΐας κα' ἔπειτα στερεώθηκαν μέσα στὶς κοινωνίες. Δίχως τὴ μεγαλοφυΐα ἢ ἀνάπτυξι εἶναι ἀδύνατη γιὰτὶ κα' ἡ εὐρεσις εἶναι ἀδύνατη. Ὅμως, ὅπως εἶπαμε, κα' ἡ μίμησις εἶναι κατὶ σπουδαῖο καὶ πολὺ ἀναγκαῖο γιὰ τὴν ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνάπτυξι. Κα' αὐτὴ εἶναι μία δύναμις ἔστω καὶ συντηρητικὴ, ἀντίθετη ὅλως διόλου πρὸς τὴν εὐρεσι κα' ἀδύνατη γιὰ μία δημιουργία.

Στὴ σημερινὴ κοινωνία ἡ βυθισμένη μέσα σὲ παχύτατες προλήψεις ἀκριβῶς γιὰτὶ νομίζει πῶς δὲν πιστεύει πιά σ' αὐτὲς, ποῦ ὅλα συγχίζονται καὶ τ' ἀστεῖα πέφτουν γιὰ σπουδαῖα ὅταν ἐκεῖνος ποῦ τὰ παρουσιάζει, μετὰ ἀνάπτυξι ἢ μετὰ τίτλους καὶ μεγάλα ὀνόματα, ποῦ ὅλα συγχίζονται κα' ἄς λέμε πῶς ὁ πολιτισμὸς ἔχει αὐτὰ συνέπεια, ἂν δὲν εἶναι δύσκολο μιὰ δημιουργία—αὐτὸ εἶναι μονάχα τολμηρὴ ὑπόθεσι—μιὰ μίμησις εἶναι κατὶ συνειδησιμένο. Οἱ ἐπιστήμες μετὰ τὴν πρόοδό τους δίνουν τόσα πολλὰ τὰ μέσα τῆς παρατηρήσεως γιὰ μιὰ ἀνώτερη δημιουργία μὰ ἡ ἀσθματικὴ καιροὶ πνίγουν κάθε τι ποῦ θέλει νὰ πετάξῃ. Οἱ ἀνάγκες τὸ πιέζουν κα' ἔτσι ἀδυναταίνει καὶ στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς κόβει τὰ φτερά του κα' ἀρχίζει τὴν πάλῃ γιὰ τὸ ψωμί, κα' ἡ εὐρεσις μένει γιὰ μερικοὺς χωριστοὺς, ὅλως διόλου χωριστοὺς, κα' ἡ μίμησις μένει σὲ ὅλους μόνο μέσο γιὰ μιὰν ἀνάπτυξι πολλὰς φορὲς δυνατὴ, ποτὲ ὅμως ἀληθινὴ καὶ μεγάλη γιὰ τὶς ὑστερότερες γενιές. Κάθε τί ποῦ γίνεται σήμερα ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν πρόοδο τῆς κοινωνίας ὅσο μικρὸ καὶ ἂν εἶναι. Οἱ νευρικοὶ καιροὶ μας ἀπ' ὅλα ἐπιρροάζονται. Τίποτα δὲν πρέπει νὰ πιστεύωμε πῶς μπορούμε νὰ παραβλέψωμε ἐπειδὴ κάθε κίνησις γίνεται ἀπὸ τὴν πίεσι τῆς ἀνάγκης, ποῦ πολλὰς φορὲς ἔχει παρουσιάσει κάποια θαναμα-

στὰ καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε ἴσως νὰ μὴν τὰ εἶχαμε. Κάθε τί ποῦ γίνεται ἐπιρροάζει, καὶ σήμερα δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι σπουδαῖο ἓνα πρᾶγμα γιὰ νὰ ἐπιρροάσῃ καὶ νᾶχει σκοπὸ τὴν πρόοδο, μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνα τίποτα, ἀκόμη νὰ εἶναι καὶ ὀπισθοδρομικὸ. Ἴσως νὰ μὴν ἔχει κανένα σκοπὸ. Ὅμως ἀνεπτυγμένη περιέργεια ποῦ εἶναι ἓνα δείγμα τῆς νευρικότητος τῆς ἐποχῆς μας καὶ ἡ μανία γιὰ συζήτησι, θὰ τὸ κουβεντιάσει, θὰ βρῇ αἷτια καὶ ἀποτελέσματα, θὰ σκορπιστῇ στὸν κόσμον καὶ ἄλλοι θὰ φοβηθοῦν, θὰ χαροῦν, θὰ γράψουν, θὰ τραγουδήσουν, καθέννας σύμφωνα μετὰ τὴν δύναμὴ του. Τίποτα δὲν πρέπει νὰ περιφρονεῖται, ὅλα πρέπει νὰ μᾶς κάνουν σκεπτικούς. Τώρα ἀπὸ κάθε ἄλλο καιρὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθουν ὅλοι τὰ λόγια τοῦ Jacopone. Ἀπὸ μικρὸ στραβὸ κλίμα τὸ γινομένο σταφυλῆ ἢ ὀλοῖσια ἢ ψηλὴ βαλανιδιά εἶναι μεγάλη δίχως καρπὸ· κύττα περισσότερο τὸ ἔργο παρὰ τὸ ὕψος τοῦ ἀναστήματος· ἡ μικρὴ μέλισσα φτιάνει κερί καὶ γλυκὸ μέλι.»

Μέσα σὲ ὅλα ποῦ μπορούν νὰ ἐπιρροάσουν δυνατὰ μιὰ κοινωνία ἀκόμη στὴ διαμόρφωσι τῆς τῆς πνευματικῆς, εἶναι οἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικά. Οἱ ἐφημερίδες μετὰ τὶς εἰδήσεις τους καὶ τὴν πτωχὴ τους φιλολογία, δίνουν σ' ὅλες τὶς τάξεις ὄχι μόνο τὴν ἀπαιτούμενη μὰ πολλὰς φορὲς καὶ περισσότερη ἀπ' ὅτι πρέπει ὕλη γιὰ κάθε ζήτημα τόσο ποῦ ὁ κόσμος νὰ ἀηδιάζῃ. Ἐχουν κατορθώσει ὡς τώρα νὰ δημιουργήσουν ἀνθρώπους ποῦ νομίζουν πῶς τὰ ξέρουν ὅλα καὶ ὄλους ποῦ ἐπειδὴ δὲ μπορούν νὰν τὶς διαβάσουν νομίζουνε πῶς τοὺς λείπει ἢ κυριώτερη δύναμη γιὰ τὴ συζήτησι. Στὸν πολὺν κόσμον οἱ ἐφημερίδες ἔχουν τρομερὴ ἐπίδρασι. Γιὰ κείνους ὅμως ποῦ κυττοῦνε κάπως ψηλότερα ἀπὸ τὰ νέα τῆς ἡμέρας, ἔχουν μεγάλη ἐπίδρασι τὰ περιοδικά. Σ' αὐτὰ δίνουμε μεγαλείτερη σημασία γιὰτὶ θὰ διαβαστοῦν ἀπὸ μερικοὺς ποῦ θέλουν κατὶ νὰ κάνουν, νὰ ἐργασθοῦν λίγο. Νὰ φανοῦν. Ἀπὸ τώρα μπορούμε νὰ ποῦμε πῶς θεωροῦμε τὰ περιοδικὰ γιὰ σχολεῖα ποῦ συντελοῦν ἀπὸ τὰ ἄλλα, στὴ διαμόρφωσι ἀνθρώπων τῆς σκέψεως.

Ἄν κυτᾶζουμε ὅλη τὴν ἱστορία τῆς φιλολογίας θὰ ἰδοῦμε πῶς αὐτὰ εἶχαν τὴ μεγαλείτερη ἐπίδρασι στὴν ἀνάπτυξί της. Οἱ ποιητικὲς σχολὲς γεννήθησαν μέσα σὲ περιοδικά. Μοναδικὸ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα στάθηκε τὸ περιοδικὸ ποῦ πρωτοφάνηκε ὁ συμβολισμὸς. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὸ φιλολογικὸ στερέωμα τῆς Γαλλίας σὰν κομῆτες περνοῦσαν μερικὰ περιοδικὰ κα' ἔσβυναν. Οἱ νέαι τῆς ἐποχῆς ἦταν θερμοὶ καὶ ζωηροί, καὶ πολλοὶ μετὰ τάλεντο καὶ ἀνήσυχον μναλό. Ἦθελαν νὰ δημοσιεύσουν κατὶ, δὲν ἔβρισκαν τόπο, δημιουργοῦσαν ἓνα περιοδικὸ. Δύο-τρία φύλλα κα' ἐτελείωνε. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ ὀνομάσθηκε «**Gravache**» (μαστίγιον). Αὐτὸ ἦταν τὸ περιερ-

γότερο ἀπ' ὅλων. Ἐγραφαν μέσα, ὁ Οὐῦσμαν, ὁ Κόλν, ὁ Ρενιέ, ὁ Βιελέ-Γκριφφέν, ὁ Ἀδάμ, ὁ Βεραλίν. Ἐδημοσίευσσε μία μελέτη γιὰ τὴ Μπιέβρο τοῦ Οὐῦσμαν, μία μετάφρασι δημιουργική τοῦ Οὐίτιμαν γινομένη ἀπὸ τὸ Γκριφφέν, ἀκόμη πολλὰ ποιήματα καὶ μελέτες ποῦ δὲ μπορούσαν νὰ δημοσιευθοῦν σὲ ἄλλες ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ, γιατί οἱ ποιηταὶ τοὺς εἶχαν τότε κακὴ φήμη. Ὅμως αὐτὸ ἔδρασε τὸ γαλλικὸ συμβολισμό, ποῦ τόση ἐπίδρασι εἶχε στὴν τέχνη τόσα χρόνια καὶ σημειώθηκε τόσο βαθειὰ μέσα στὴν παγκόσμιον φιλολογία. Αὐτὸ εἶναι ἓνα σημαντικό παράδειγμα τῆς εὐεργετικῆς δράσεως ἐνὸς περιοδικοῦ. Ὅμως, ἐκεῖνο ποῦ μᾶς ἔκανε ἐντύπωσι εἶναι ἡ ἐπίδρασι τῶν περιοδικῶν στὴ Ρωσικὴ φιλολογία. Αὐτὰ ἀνάδειξαν ὅλους τοὺς μεγάλους, αὐτὰ τοὺς ὑποστήριξαν καὶ τοὺς παρουσίασαν. Ὁ «Ἀγγελιοφόρος τῆς Πετρούπολεως» ἀνάδειξε τὸ Δερζάβιν ποιητὴ τῆς αὐλῆς, ὁ «Εὐρωπαϊκὸς Μηνύτωρ» ἔδωκε μία δημιουργικὴ μετάφρασι τοῦ Ὁσσιάνου ἀπὸ τὸν Πολνεζάβιεφ, νέο ἀκόμη φοιτητὴ ὅμως μιᾶς ἀρχῆς ἐμπνευσμένο, καὶ ἔδημοσίευσσε τὰ πρῶτα κριτικὰ ἄρθρα τοῦ Ναδιέζδιν. Ὁ μέγας Βελίνσκη στίς πιὸ θλιβερὰς στιγμὰς τῆς ζωῆς του ἤθερε γιὰ προστάτη τὸν Ναδιέζδιν καὶ τοῦ ἔδωκε θέσι στὸ περιοδικὸ τοῦ «Ἡ Φήμη», καὶ σ' αὐτὸ ἔδημοσιεύθησαν οἱ περίφημες «Λογοτεχνικὲς μελέτες» του. Ἡ «Φήμη» ἔδειξε στὴ Ρωσσία μὲ τὸ ἔργο αὐτὸ ἓνα νέο φῶς καὶ ἀνοίξε πλατύτερον τὸ δρόμον τῆς σκέψεως. Ἐπειτα ὁ «Ἐπιθεωρητὴς τῆς Μόσχας» ἔσωσε μιὰ μεγαλοφυΐαν σὰν τὸ Βελίνσκη σὲ ὄρες ἀπελπιστικὰς. Οἱ «Πατριωτικὲς Σημειώσεις» μᾶς παρουσιάζουν ἓνα καλὸ ἔργο. Σ' αὐτὰς, κρυμμένος στὸ ψευδώνυμον Ἰσκάνδερ, παρουσιάστηκε ὁ Χέρτσεν μὲ τὴν ἐπαναστατικὴν του φύσιν. Ὁ Βονλιαρλιάσκη, ὁ Ἀνένκοφ. Μεγάλον ἦταν τὸ ἔργο τοῦ «Συγχρόνου». Αὐτὸς παρουσίασε τὸ πρῶτον ἔργο τῆς Τουρνεμίρ, τὸ Δρουζήνιν, τὸν Τσερνισέφσκη, τὸν Δομπρολιούμπεφ, τὸν Ἀντόνοβιτς, τὸν Τουργκένιεφ, τὸν Γοντσαρόφ. Ἀπ' τὸ «Λυκόφως» τοῦ Κόλν παρουσιάστηκε ὁ Πίσαρεφ καὶ ὁ Μιχαήλοφσκη, ἀπ' τὸν «Ἀγγελιοφόρον» οἱ ἀδελφοὶ Κουριέφσκη. Ἀφίσαμε τελευταῖα ν' ἀναφέρωμε τὰ «Προπύλαια» τοῦ Κατκόφ, γεμᾶτα ἀπὸ ἄρθρα γιὰ τὴν κλασικὴ ἀρχαιότητα γραμμένα ἀπὸ τὸν Γρανόφσκη, τὸν Κουδριάβστεφ, τὸν Κουτόγη, ποῦ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν ἀνυπολόγιστα ὠφέλιμα. Τότε ὁ κλασικισμὸς εἶχε κνηνηθῆ καὶ στὴ Ρωσσία κάθε σχέσι μὲ αὐτὸν εἶχε κοπῆ.

Κυριάζομε τὴ Ρωσικὴ φιλολογία ποῦ τώρα τελευταῖα τόσα μεγάλα δείγματα θαυμαστῆς ἀναπτύξεως μᾶς ἔχει δώσει καὶ γιατί αὐτὴ ἔχει κάπως σχέσι μὲ τὴ δική μας. Μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς τὰ περιοδικὰ ἂν ὄχι δημιούργησαν πάντα ὅμως καταπληκτικὰ ὑποστήριξαν τὴ φιλολο-

γία τῆ Ρωσικῆ. Καὶ νομίζομε πῶς ἔδω δὲν εἶναι ὁ κόσμος, τὸ σεβαστὸν κοινόν, ἡ μόνη αἰτία ποῦ ἡ φιλολογία μας δὲν προοδεύει καὶ δὲν ἐγνώρισε ἀκμὴ. Δὲ λέμε παρακμὴ γιατί ποθενὰ δὲ διακρίνωμε, σὰ μερικοὺς ἄλλους, πολλὸ συγκαταβατικούς, καμμιὰ Ὀλύμπια κορυφή. Ἡ ἔλλειψις περιοδικῶν εἶναι ἡ σημαντικώτερη αἰτία. Μὲ αὐτὰ θὰ μπορούσε νὰ καλλιεργηθῆ μέσα σὲ δύο τρία πνεύματα, ἔστω καὶ ἓνα, ἡ εὐρεσις, ἡ ἀτομικὴ δημιουργία.

Ὅσα ὑπάρχουν σήμερον, κανένα δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε πῶς εἶχε καλὴ ἐπίδρασι στὴ φιλολογία. Ἀλλὰ μὲ τὰ γλωσσικά τους ζητήματα, ἄλλα μὲ τὴ ρουτίνα τους, ἄλλα μὲ τὴν πενταλογία θόλωσαν τὸ ποιητικὸ στερέωμα τοῦ δυστυχισμένου τόπου μας. Εἶναι λυπηρὸν, ἀλήθεια, τὸ φαινόμενο τῆς φτώχειας πνευματικῆς, τῆς χροεωκοπημένης ἐπιχειρηματικότητος. Κανένας δὲν ἐβρέθηκε νὰ παρουσιάσῃ γιὰ πολὺ καιρὸ ἓνα ἔργο ποῦ νὰ ἀναδείξῃ ἓνα ἢ δύο δυνατούς. Μισό, σχεδὸν τίποτα, τὸ ἔργο τῆς «Τέχνης» καὶ τοῦ «Διόνυσου».

Κάθε τόσο βγαίνει κι' ἀπὸ ἓνα περιοδικόν. Ἐνα-δύο φύλλα καὶ παύει. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἂν εὕρισκαν ὑποστήριξιν καὶ θὰ μπορούσαν νὰ κάνουν. Κι' αὐτὸ γιατί συμβαίνει οἱ ἀξιώτεροι νὰ εἶναι καὶ οἱ πιὸ ἄτυχοι. Τὰ ἐβδομαδιαῖα εἶναι ἡ μεγαλειότερη πληγὴ. Ὅπως παρατηρήσαμε δὲν ἔχουν δημιουργήσῃ παρὰ μεγάλην κυκλοφορία. Τίποτ' ἄλλο. Καὶ ἀνθρώπους ποῦ νομίζουν ὅτι ἀνέβηκαν πιά στὰς συνειδήσεις ὄλων ἐπειδὴ ἔγιναν γνωστοί. Ἐδωκαν τὰ μέσα μιᾶς φιλολογικῆς εὐτυχίας σὲ πολλούς. Ὅμως ἐπειδὴ ἔγιναν γνωστοὶ δὲ θὰ πῆ πῶς εἶναι κι' ἀξιοί. Αὐτὸ μᾶς ἐνδιαφέρει. Πῶς δὲν εἶναι ἀξιοί. Ἄν στὰ σαλόνια τοὺς κουβεντιάξουν, ἂν θέλουν νὰ δημιουργοῦνε φήμη μόνο γιὰ νὰ γίνεταί λόγος γι' αὐτούς σ' ἓνα κύκλον, ὄχι καὶ τόσο λογικόν, δὲ θὰ πῆ πῶς ἔχουν φανῆ μεγάλοι κι' ἀξιοί γιὰ νὰ τοὺς ξέρουν ὅλοι. Βλέπομε σ' αὐτὸ τὴ βρωμερὴ ἐπίδρασι ἐνὸς ἢ δύο περιοδικῶν ποῦ διενθύνονται ἀπὸ ἀνθρώπους ὄχι καλοὺς γιὰ τὴ δουλειὰ αὐτῆ. Δὲ μποροῦν νὰ ξεχωρίσουν τὸ πρωτότυπον ἀπὸ τὸ κλεμμένον, τὴ δημιουργία ἀπὸ τὴ μίμησι. Ἀκόμη εἶναι δουλοὶ τῆς κυκλοφορίας. Τότε μονάχα δὲ θὰ φοβηθοῦν κυκλοφορία ὅταν μπορέσουν καὶ δημιουργήσουν ἓνα κοινὸ ἀριστοκρατικόν, ποῦ θὰν τὰ ὑποστηρίξει. Μὰ γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ πρέπει πρωτίτερα νὰ δημιουργηθοῦν οἱ ἀνθρώποι ποῦ θὰ εἶναι ἀξιοὶ ὑποστηρίξεως. Τώρα δὲ βλέπομε πολλούς, δὲ βλέπω καθόλου τέτοιους. Βέβαια ὑπάρχουν μερικοὶ ποῦ ἂν ὑποστηριχθοῦν καὶ θὰ κάνουν. Μὰ κι' αὐτοὶ σέρνονται πίσω ἀπὸ ἄλλους. Μιμοῦνται.

Δὲ βλέπομε νέους—καμμιὰ κουβέντα γιὰ τοὺς παλαιότερους καὶ τοὺς καλίμπαιδας—ποῦ νὰ κλείνουνε μέσα τους μιὰ ξεχωριστὴ δύναμη, μιὰ ἀνεξαρτησία, ποῦ καὶ μὲ τὴ δύναμη τῆς

γνώσεως νὰ ἀνοίγουν δικούς τους δρόμους. Τίποτε βαθύ, μονάχα επιπόλαια καὶ ἀκούσια καὶ νευρικά καὶ γελοῖα. Κι' ὅμως τοὺς ἀρέσουν γιατί τοὺς ἱκανοποιοῦν. Νὰ τί εἶναι τὰ περιοδικὰ τῆς κυκλοφορίας. Τώρα δὲν ὑπάρχουν πιά ἀγνωστοὶ νέοι! Νὰ ἓνα ἐθνικὸ δυστύχημα! Μ' αὐτὸ δὲ θέλουμε νὰ ποῦμε πῶς ἡ φανέρωση αὐτὴ δὲν εἶναι κατὶ. Ὅμως ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα εἶναι γελοῖα. Τὰ περιοδικὰ ὅπως εἶναι τώρα προξενοῦνε μιὰ τρομερὴ ζημία. Δὲν ἀναπτύσσουνε τὴ σκέψι, καὶ ὑποστηρίζουνε τὴν ρεκλάμα. Καὶ ὅμως φάνηκαν μερικὰ γιὰ κατὶ καλῶ. Πρέπει ὅλοι νὰ καταλάβουμε πῶς δὲν ἀρκεῖ ἡ ὑποστήριξη ἀνθρώπων ποῦ δὲ λένε τίποτε δικό τους, ἀλλὰ πῶς πρέπει νὰ κατορθώσουν τὰ περιοδικὰ νὰ φτιάξουν ἀνθρώπους δυνατοὺς γιὰ κατὶ ἀληθινό. Νὰ βοηθήσουν γιὰ τὴν εὐρεσι καὶ νὰ μὴ ὑποστηρίζουν τὴ μίμησι.

Ἡ κοινωνία ἔχει ἀνάγκη ἀπόλυτο ἀπὸ μιὰ ἐπίδρασι δυνατὴ, ὁ πολιτισμὸς σήμερα τὸ θέλει. Τὸ ἐμπόριο, ἂν εἶναι ἀναγκαῖο γιὰ τὴν πρόοδο τὴν ὑλικὴ καὶ τὴν ἀνάπτυξι ἐνὸς λαοῦ, δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ κἀνῃ ἄλλο παρὰ νὰ ἀποκτηνώσῃ. Ἡ φιλολογία καὶ οἱ τέχνες μποροῦν νὰ

ἐπιδράσουν καὶ ν' ἀναπτύξουν πνευματικὰ ἓνα λαὸ ἀλλὰ μποροῦν καὶ νὰ τὸν φτωχύνουν ὑλικά. Τότε μονάχα εἶναι ἄξια ἡ ἐπίδραση τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῆς φιλολογίας ὅταν κατορθώσουν νὰ ἐπιρρεάσουν τὰς κατωτέρας τάξεις, τοὺς βιοπαλαιστάς καὶ τοὺς ἐργάτας καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἐμπορίου, ὅλους ὅσοι δὲν ἔχουνε γιὰ ἔργο αὐτά. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ὑπάρχει ἀνάγκη μερικῶν ἀληθινὰ δυνατῶν, ποῦ δὲν ὑπάρχουν τώρα. Μερικῶν ποῦ τὴ μίμησι τὴν μεταχειρίστηκαν γιὰ ν' ἀνέβουν στὴν εὐρεσι καὶ ὄχι γιὰ νὰ φανοῦν σπουδαῖοι καὶ ν' ἀκουστοῦν μ' αὐτὴ. Καὶ τὰ περιοδικὰ θὰ δώσουν τὰ λόγια τους στὸ λαό, μ' αὐτὰ θὰ γνωρίσει καὶ θ' ἀγαπήσῃ τὸ βιβλίον ὁ κόσμος. Εἶναι καιρὸς πιά νὰ πάψουν οἱ ἀηδίες. Πρέπει νὰ δημιουργηθοῦν νέοι καὶ κοινόν. Νέοι μὲ μόρφωσι καὶ ὄχι μιμηταί, καὶ κοινόν θὰ τοὺς ὑποστηρίξει. Οἱ πρῶτοι θὰ κατορθώσουν τὸ δεύτερο, ὅπως εἴπα, ἀρκεῖ τὰ περιοδικὰ νὰ δημιουργήσουν τοὺς πρῶτους. Εἶναι τρομερὸ νὰ στραβῶνεν' ἡ νεότης. Εἶναι δυστύχημα ἐθνικόν.